

Tek çözüm: Kadın kotası

*

Cumhuriyet'le gelen bütün kazanımlar ve AB reformlarına rağmen, Türkiye'de kadınlar hâlâ büyük sorunlarla karşı karşıya. Kadının siyasi yaşama katılım eksikliği ise ayrı bir öneme sahip

04.03.2006

ZEYNEP DAMLA GÜREL

Dünya Kadınlar Günü olarak ilan edilmiş olan 8 Martlar, genellikle, kadınların yaşadıkları sorunları, çeşitli alanlarda uğradıkları ayrımcılığı birbirleriyle ve kamuoyuyla paylaştıkları günlerdir. Ayrıca 8 Martlar, kadınları anlayan veya anladığını düşünen 'çağdaş' erkeklerin ayrımcılığın her türlüyle mücadelede işbirliği adına çeşitli sözler verdikleri günlerdir.

Hükümetlerin de kendi sorumluluklarını yerine getirmek üzerine vaatlerde buldukları, bir anlamda kadınların gönlünü almaya çalıştıkları günlerdir. Bu 8 Mart'ta da batı cephesinde değişen bir şey yok: Türkiye yine kadınların hâlâ çözülemeyen; daha da vahimi, somut çözümler üretilmeyen sorunlarını tartışıyor, tartışacak; resmi kanat sözler, vaatler verecek, yasal düzenlemelerde ne kadar iyi olduğumuz bol bol vurgulanacak... Siyasi partiler, kadına verdikleri önem ve değeri anlatacaklar...

Gönlüm ve aklım, bu 8 Mart'ta Türkiye'de yapılacak konuşma ve yorumların odak noktasını karar mekanizmalarında, özellikle de siyasette kadın temsilindeki eksikliğin giderilmesi oluştursun istiyor. Çünkü Cumhuriyet döneminin bütün kazanımlarına ve son yıllarda AB'ye tam üyelik yolunda yapılan bütün reformlara rağmen, Türkiye'de kadınlar hâlâ günlük yaşamdan eğitime, iş dünyasına ve diğer tüm toplumsal alanlara kadar büyük engellerle ve sorunlarla karşı karşıya. Ama pek çok sorun arasında, bütün bu sorunların hem nedeni hem de bir sonucu olarak kabul edilebilecek olan 'kadının siyasi yaşama katılım eksikliği' ayrı bir öneme sahip.

1930'lardan bugüne

Cumhuriyet döneminde kadınların siyasi, hukuki ve ekonomik alandaki hakları gelişip, toplumsal ve kültürel konumları yükselirken, kadınlara seçme ve seçilme hakkı da tanınmıştır. Kadınlar, Batı'nın pek çok gelişmiş demokrasilerinden çok önce, 1930'da yerel seçimlerde oy hakkını, 1934'te de hem yerel hem de genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkını kazanmışlardır. Ancak maalesef bugün Türkiye'de bu tarihsel gelişimin devam etmediğini gösteren bir durum mevcuttur. Kadınlar katıldıkları ilk genel seçim olan 1935 seçimlerinde parlamentoda 18 kadın vekille temsil imkânı bulmuşken, yani yüzde 4,6'lık bir oranda temsil edilmişken, o günden sonraki en yüksek temsil oranına sahip bulunan bugünün parlamentosunda bile ancak yüzde 4.4 oranında temsil edilmektedirler. Üstelik aradaki yıllarda kadın temsil oranının yüzde 2'lerde seyrettiği uzun bir dönem yaşanmıştır. 20. yüzyılda kadınların siyasi temsil hakkı açısından önemli bir çıkış yapan ve pek çok ülkeye örnek teşkil eden Türkiye, 21. yüzyılda bu özelliğini tamamen yitirmiş durumdadır.

Türkiye, bugün, parlamentoda temsil oranı yüzde 40'lara varan Kuzey Avrupa ülkeleri bir yana, gerek demokrasi ve gerekse kadınların toplumsal konumu ve kadın-erkek eşitliği açısından tarihsel ve kültürel olarak Türkiye'nin gerisinde olan Tunus, Pakistan ve Suriye gibi ülkelerin dahi çok gerisinde yer almaktadır. Hukuki düzenlemelerin amaçlarına ulaşması için toplum tarafından benimsenip içselleştirilmeleri ve uygulanmaları gerekir.

Toplumsal destek

Aynı şekilde reformlar da ancak toplumsal destek buldukları, toplumsal ve kültürel bilinç bu reformlar ile eşzamanlı olarak değiştiği sürece amaçlarına ulaşırlar. Atatürk döneminin en önemli özelliklerinden birisi de kadınların siyasette var olma taleplerini modernliğin ve medeniyetin sesi olarak alıp kabul etmiş olmasıdır. Daha sonraki dönemlerde ise kanun önünde eşitlik ilkesine önemli oranda uyulmuş olsa dahi, hayatın içindeki eşitlik hep göz ardı edilen olmuştur; kültürel, zihinsel ve sosyal anlamda eşitlik için yeterli çaba harcanmamıştır. Son yıllarda kadın-erkek eşitliği açısından çok önemli yasal düzenlemelerin arka arkaya gerçekleştiği bir dönem yaşanmıştır. Ancak, tüm bu yasalar sosyal yaşamı, kültürü, siyaseti, zihniyeti değiştirmeye yetmemiştir. Özellikle de siyasette kadının ikincil konumu hâlâ devam etmektedir. Ülkemizde cinsiyet ayrımcılığının sona ermesinin ve kadının toplumdaki statüsünün gelişmiş ülkeler seviyesine gelmesinin sadece yasal düzenlemelerle mümkün olamayacağı açıktır.

Cinsiyete dayalı ayrımcılıktan gerçek anlamda kurtulmamız, ancak toplumsal bilinçte ve mevcut kültürde orta ve uzun vadede gerçekleşebilecek bir değişimle mümkün olacaktır. Kız çocukların eğitilmesine yönelik kampanyalar, sivil toplumun yürüttüğü toplumu bilinçlendirme çalışmaları bu açıdan büyük bir önem, gelecek için büyük bir yatırım niteliği taşımaktadır. Ancak bütün bu gelişmelerin hızlanabilmesi açısından üzerinde durulması ve mutlaka çözüm üretilmesi gereken esas konu Türk kadınının siyasi karar alma süreçlerine aktif olarak katılması ve politik alandaki görünürlüğünün artmasıdır.

Demokrasinin özü

Kadınların siyasi yaşamda yeterli düzeyde temsil edilmemesinin getirdiği iki temel sakınca var: Birincisi mevcut durumun ülkemizdeki cinsiyet ayrımcılığının kökleşerek kadının siyasetten uzak durmasının bir teamül olarak yerleşmesine yol açmasıdır. İkincisi ise daha makro düzeyde doğrudan demokrasimiz ve insan hakları anlayışımız ile ilgilidir. Demokrasinin özünü oluşturan temsil ve temsilde adalet kavramlarının hayata geçirilememesine yol açmaktadır. Bu da demokrasimizin niteliğini olumsuz etkilemektedir. İşte bu noktada kadınının siyasi katılım sorunu sadece kadınların sorunu olmaktan çıkıp bir politik, demokratik insan hakları sorunu şeklini almaktadır. Peki, ama bu sorunun çözümü nasıl mümkün olabilir? Başka bir deyişle, Türkiye'deki kadın milletvekili sayısının 1934 yılındaki yüzde 4.6lık oranı aşabilmesi ve temsilde kritik eşik olarak adlandırılan yüzde 30'luk oranına ulaşabilmesi için ne gibi önlemler alınmalıdır?

Türkiye'de bugün siyasete yön veren belli başlı siyasi partilerin tüzüklerine, programlarına, hatta seçim bildirgelerine bakıldığında hemen hepsinde 'kadını ve erkeği eşit bir Türkiye yaratmak' vaadi vardır. Ama bu eşitliğin nasıl yaratılacağını açıkça ifade eden ve uygulayan yoktur. Siyasetin içinde bulunduğu şartları yakından gözlemleyen bir kadın siyasetçi olarak ben, ülkemde 'temsilde cinsiyet eşitliğini' sağlamak açısından tek ve somut çözümün 'siyasette cinsiyet kotası' uygulamak olduğuna inanıyorum. Tabii ki 'temsilde cinsiyet eşitliği' yaratmak için kadın kotası uygulamak gerekmediğine inananları da dinlemeye hazırım. Ancak bu kesimlerin de temsilde cinsiyet eşitliğini bir an evvel yakalayabilmek için, eğer varsa, alternatif somut çözüm önerilerini duymak istiyorum.

Sonuç vermiş bir yöntem

Siyasette cinsiyet kotası uygulaması, temsilde cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için dünyada üzerinde çok uzun süre tartışılmış, sonuç elde edilmiş bir yöntemdir. Yakın geçmişte ve hatta günümüzde, kadınların siyasette eksik temsili sadece bizim sorunumuz değil pek çok gelişmekte olan, hatta gelişmiş ülkenin sorunu olmuştur. Çeşitli ülkeler kadının siyasette temsili sorununu pozitif ayrımcılık, bir başka deyişle geçici özel önlem ile yani kota uygulaması ile çözmeye çalışmış ve önemli neticeler elde etmişlerdir. Örneğin Belçika (1994) ve Fransa (2000) gibi ülkeler seçimlerde kendi kota sistemlerini kurmuşlardır.

Latin Amerika ülkelerinden kotayı 1991'de kabul eden Arjantin kısa sürede 1993 seçimlerinde parlamentodaki kadın oranını yüzde 13,2 artırarak yüzde 28,4'e çıkarmayı başarmıştır. Cinsiyet kotası seçmek için oy veren kadınların seçilip yönetimin bir parçası olmak hakkını kullanmalarını güvence altına alacaktır. Birleşmiş Milletler'in hem siyasi haklar sözleşmeleri hem de Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin tarafı olan Türkiye, böylece kadınların yönetim hakkını yaşama geçirme fırsatı bulacak, taraf olduğu uluslararası anlaşmaların şartlarını yerine getirme açısından da daha yüksek bir konuma ve saygınlığa kavuşacaktır. Bizler ülkemizde karar alan yapıların içerisinde kadınlarımızı görünür kılmak ve yaşamaya kadın bakış açısının yansımaları sağlayabilmek zorundayız.

Şiddet

Siyasette kadın sayısının artması, kadınların kendi yaşamlarını doğrudan ilgilendiren politikalar üzerinde söz sahibi olabilme imkânlarını da artıracaktır. Bu artış, başta Türkiye Büyük Millet Meclisi olmak üzere, bütün yöneten yapılarda Türkiye'deki kadınların yaşadıkları, töre ve namus cinayetleri gibi, kadına karşı uygulanan şiddet gibi, kız çocuklarının eğitimi gibi, kadının işgücüne ve ekonomiye katılımı gibi sorunların daha fazla dile getirilebilmesini, sorunlara çözüm önerileri sunulmasını ve çözümlerin geliştirilebilmesini mümkün kılacaktır. Toplumda kadınların kendilerine örnek almak isteyecekleri rol modelleri çoğalacak, kadınların kendine olan güveni artacak, dolayısıyla kadınlar ve toplum sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda daha hızlı bir ilerleme kaydedecektir.

Öyleyse öncelikle yapılması gereken ülkemizdeki seçim ve siyasi partiler sistemine

uygun bir kota yöntemini yasal düzenlemelerle hayata geçirmek ve kadın bakış açısının parlamentodan, yerel yönetimlerden, parti üst yönetimlerinden en ücradaki taşra teşkilatlarına kadar etkin hale gelmesini sağlamaktır.

İki temel unsur

Temsilde cinsiyet eşitliğini sağlamak için gerekli olan en temel iki unsur; siyasi partilerin bu konudaki niyeti ve samimiyetidir. Benim de üyesi bulunduğum bu Meclis, AB uyum sürecinde çok kısa sürede çok önemli reformları gerçekleştirmeyi başarmıştır. Dolayısıyla, bugünkü parlamentomuzun yapısı, samimi bir niyet olduğu takdirde kota uygulamasına yönelik yasa değişikliklerini hızla gerçekleştirebilmeye çok uygundur. Kadın hakları açısından çok büyük reformlar gerçekleştirmiş, Cumhuriyet'in kurucusu olan ve parti içi kurullarında kota sistemini bizzat uygulayan, üyesi bulunduğum Cumhuriyet Halk Partisi'nin siyasette kadın kotasına yaklaşımı açıktır.

Meclis'te muhalefette bulunan diğer bazı partilerimizin de kota konusuna pozitif yaklaşımları vardır. Öyleyse gerekli olan tek şey, büyük sayısal çoğunluğa sahip bulunan iktidar partisinin kota uygulamasının gerekliliğini ve bu uygulamayla ülkemizin kazanacaklarının değerini kavramasıdır. Başta kadından sorumlu Devlet Bakanımız olmak üzere iktidar partisindeki kadın milletvekillerimizin desteği ile bu konu da gerekli inisiyatif bir an önce alınabilir. CHP'nin iktidar partisi tarafından ortaya konulacak bu yaklaşıma her türlü desteği vereceği aşikârdır. Çünkü önemli olan kadınların, dolayısıyla da demokrasimizin ve ülkemizin geleceğidir.

Gelişme düzeyi

Günümüzde ülkelerin gelişmişlik düzeyinin, demokrasiyi algılama seviyelerinin, insan haklarına duyarlılığının ve çağdaşlığının temel göstergelerinden bir tanesi, belki de en önemlisi 'kadın-erkek' eşitliğidir. Dünyada kadınların politik ve toplumsal yaşamda görünürlüğünün ve etkisinin arttığı bir dönemde siyasette kadın sayısını artırmak Türkiye için zorunluluktur. Katar ve Kuveyt gibi körfez ülkelerinde kadınlar parlamentoda ve kabinede temsil edilme yolunda önemli mesafeler kaydederken; Şili'de sosyal demokrat bir kadın cumhurbaşkanı seçilirken; 'maço' kelimesinin yaratıcısı İspanya'da bakanlar kurulunun yarısı kadınlardan yarısı erkeklerden oluşurken; komşumuz Yunanistan kadın bir dışişleri bakanına sahipken, kadınların hakları alanında sadece Müslüman dünyaya değil Batı'ya da öncülük yapmış olan ülkemizin dünyanın geldiği bu noktada bir an önce harekete geçmesi şarttır.

8 Mart 2006'yı diğer 8 Martlardan farklı kılmak, söylemlerden eylemlere geçmek ve 8 Mart'ta yine bir tarih yazmak adına, siyasi parti gruplarımızı temsilde cinsiyet eşitliğini sağlamak için siyasette cinsiyet kotası uygulamasına geçilmesini Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin gündemine taşımaya davet ediyorum.